

# بررسی کتاب

## ششمین دولت بزرگ شرقی

### اثر جرج راولینسن

## THE SIXTH GREAT ORIENTAL MONARCHY

• نعمت‌اله علی محمدی

جرج راولینسن در سال ۱۸۱۲ میلادی دو سال بعد از سرهبری برادرش در Chadlington انگلیس متولد شد. در همان اوان به تحصیلات مقدماتی پرداخته و به حدی رشد یافت که به عنوان شرق شناس و مورخ در دانشگاه اکسفورد مشغول به کار شد. چنانکه او را به سبب آثار بزرگ و معتبر و تواریخ مفید که در مورد دنیای شرق باستان نوشته است می‌شناسند.

گویا او در طی سفر برادرش به شرق همراه وی بوده و همین امر سبب گردید که دامنه اطلاعاتش را در این مورد بیشتر کند. آنچه که موجب شهرت و اعتبار جرج راولینسن گردید نوشتن تاریخ پنج حکومت بزرگ دنیای شرق باستان در سال ۱۸۶۸ - ۱۸۶۷ م. بود. او به کارش ادامه داد و در سال‌های بعد، تاریخ ششمین و هفتمین حکومت بزرگ شرقی را تألیف نمود.<sup>۱</sup>

از جمله آثار این مؤلف تاریخ دنیای شرق باستان، عبارت‌اند از:

- 1) The first Great oriental monarchy
- 2) The second Great oriental monarchy
- 3) The Third Great oriental monarchy
- 4) The fourth Great oriental monarchy
- 5) The Fiveth Great oriental monarchy
- 6) The Sixth Great oriental monarchy
- 7) The Seventh Great oriental monarchy
- 8) The story of Parthia

۱- اولین کتاب در تاریخ ایلام

۲- دومین کتاب در تاریخ آشور که در موضوعاتی چون: مذهب،

کرونولوژی و تاریخ آشور می‌باشد.

۳- سومین کتاب، در تاریخ ماد که فصول آن به ترتیب در مورد

موضوعات زیر می‌باشد.

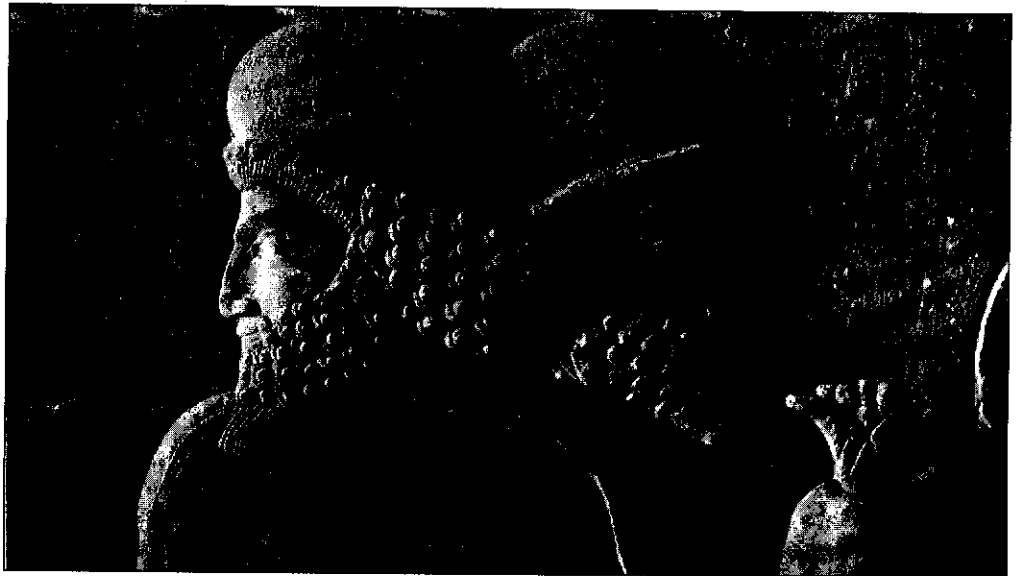
THE SIXTH GREAT ORIENTAN MONARCHY

George Rawlinson

Imperial organization for social services, 1976.



نقشی از درباریان مادی بر دیواره داخلی پلکان کاخ سه در، تخت جمشید



کتاب راولینسن تنها یک روایت تاریخی صرف نیست بلکه او مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زبانی اشکانیان را در کنار هم قرار داده است. او همچنین با دید تحلیلی و تعمقی به روایات متعدد نگر بسته و در انتها به جمع بندی مطالب می پردازد

۱۸۷۳)، و بدنبال آن کتاب هفتم (در مورد دولت ساسانی)، در اصل تکمیل مجموعه کتبی در ارتباط با تاریخ دنیای شرق باستان است. او در این مدت دریافت که اگر چه نویسندگان دیگری در مورد تاریخ شرق مطالبی را نوشته اند اما این مطالب جزئی بوده و روشنگر تاریخ شرق باستان نیست.<sup>۲</sup> او در صدد برآمد با ترکیب کردن ساختار سبک های متنوع از نویسندگان و مؤلفان، آثاری را برای دانشجویان و محققان تاریخ (چنانکه او در دانشگاه آکسفورد به تدریس مشغول بوده) ارائه نماید؛ چراکه تا آن زمان کتاب های متعددی در این زمینه (تاریخ شرق) نوشته شده بود ولی وی این آثار را برای یک دانشجوی محقق تاریخ کافی ندانسته و در صدد تکمیل آن برآمد.<sup>۳</sup>

بررسی کتاب:

کتاب ششمین حکومت بزرگ شرقی از ۲۳ فصل تشکیل شده است. فصل اول در مورد جغرافیای منطقه پارت، آب و هوا، دولت های همجوار پارت و موقعیت آنها است.<sup>۴</sup> فصل دوم در مورد پارت از ابتدای تاریخ تا دوره داریوش سوم هخامنشی و تحولاتی است که در این منطقه اتفاق افتاده است.<sup>۵</sup> فصل سوم به اوضاع پارت در دوره سلوکی و شکل گیری قیام پارت اختصاص دارد.<sup>۶</sup> فصل چهارم به بررسی شرایط پادشاهی پارت و پادشاهی تیرداد، فریاریت (فرهاد اول) و قدرت یافتن دولت یونانی باختری اختصاص دارد.<sup>۷</sup> فصل پنجم موضوعاتی چون دوره مهرداد اول، موقعیت دولتهایی چون باکتريا، سوریه و درگیری های وی با این دولت ها، توسعه طلبی مهرداد اول در شرق، برخورد با دیمتریوس نیکاتور و اسارت او و مرگ مهرداد اول را دربر می گیرد.<sup>۸</sup>

الف) جغرافیا و اوضاع طبیعی کشور ماد  
ب) در مورد آب و هوا و محصولات آن  
پ) در سیرت و اخلاق جزئیاتی از آداب و رسوم هنر، مردم (در مورد مذهب  
ت) زبان و درگیری ها و کشمکش ها با سایر دول  
ج) کرو نولوژی و تاریخ آن  
۴- چهارمین کتاب در مورد بابل در موضوعات زیر به بحث می پردازد:  
الف) در مورد توسعه امپراتوری بابل  
ب) آب و هوا و تولیدات  
پ) مردم این منطقه  
ت) پایتخت ها  
ث) خوردن و دانش آنها  
۵- پنجمین کتاب در مورد دولت هخامنشی است.  
۶- ششمین کتاب در مورد اشکانیان است که شرح آن خواهد آمد.  
۷- هفتمین کتاب در مورد ساسانیان رقم خورده است. با توجه به آنچه که در معرفی آثار وی آمده است به طور کلی مشخص گردید که جرج راولینسن در آثارش چه موضوعاتی را مدنظر دارد و کتاب های او حول و حوش چه محورهایی نگارش یافته اند. در ادامه ضمن معرفی کتاب ششم، به این موارد اشاره می شود. هدف از تألیف این آثار:

حال این سؤال مطرح می شود که راولینسن به چه منظوری دست به تألیف چنین آثار مهم و ارزشمندی زده است؟ برای پاسخ دادن به این سؤال باید به شرحی که در کتاب هفتمش در بررسی آن کتاب آمده رجوع کرد. در این کتاب چنین گفته شده است که هدف نویسنده مذکور در این مدت زمان هجده ساله از نوشتن آثار متعدد در مورد شرق باستان، مانند کتاب ششم «تاریخ اشکانیان» به سال

مجموعه  
سرباز اشکانی



جرج را ولینسن در  
مجموعه هفت جلدی  
خود با عنوان «تاریخ  
دنیای شرق باستان»  
تاریخ دولتهایی چون  
ایلام، آشور، ماد، بابل،  
هخامنشیان، اشکانیان  
و ساسانیان را به نگارش  
درآورده است

فصل ششم، در مورد شکل و ساختار حکومتی و تحولات و تشکیلات حکومتی مهرداد اول، نحوه حکومت ایالات و قوانین مربوط به آن و شخصیت مهرداد اول است.<sup>۹</sup>

فصل هفتم به سلطنت فرهاد دوم، درگیری وی با آنتیوخوس سیدتس و قبایل چادرنشین سکایی و مرگ وی اختصاص دارد.<sup>۱۰</sup>

فصل هشتم جلوس اردوان، موقعیت پارت، حرکت سکاها از شرق، معرفی سکاها، نحوه زندگی آنها، جنگ با اردوان و مرگ وی را دربرمی گیرد.<sup>۱۱</sup>

فصل نهم به جلوس مهرداد اول، درگیری با سکاها، درگیری بر سر ارمنستان، اولین برخورد با امپراتوری روم و مرگ مهرداد اشاره دارد.<sup>۱۲</sup>

فصل دهم دوره تاریک تاریخ پارت، جلوس سنتروک، فرهاد سوم، ارتباط وی با پومپه، درگیری های مهرداد و آرد را شامل می شود.<sup>۱۳</sup>

فصل یازدهم، به جلوس آرد دوم، توسعه طلبی کراسوس، نبرد حران، دوره پاکور، توسعه طلبی پارت، شکست پاکور توسط کاسیوس و برقراری صلح بین آنها اشاره دارد.<sup>۱۴</sup>

فصل دوازدهم روابط آرد با پومپه، جنگ دوم با پارت، توسعه طلبی پارت در سوریه، مرگ پاکور و مشخص کردن مرز پارت تا کناره های دریای مدیترانه را مورد بررسی قرار داده است.<sup>۱۵</sup>

فصل سیزدهم به سلطنت رسیدن فرهاد چهارم، توسعه طلبی آنتوان، درگیری بین دولت پارت و ماد، شورش تیرداد علیه فرهاد چهارم، فرار فرهاد چهارم به میان سکاها، بازگشت فرهاد چهارم، به مرگ وی و سیرت و اخلاق او اختصاص دارد.<sup>۱۶</sup>

فصل چهاردهم دوره کوتاه فرهاد پنجم، جلوس اردوان، درگیری بین جرمانیوس و تیریوس، صلح با روم، مشکلات داخلی قلمرو پارت، خلع اردوان از حکومت، بازگشت وی به پادشاهی و مرگ اورادر برمی گیرد.<sup>۱۷</sup>

فصل پانزدهم موضوعاتی چون جانشینی مشکوک اردوان سوم، دوره کوتاه سلطنت گودرز، اخراج و خلع او از سلطنت، جلوس وردان، جنگ وی با ایزتیس، جلوس ونوس دوم را دربرمی گیرد.<sup>۱۸</sup>

فصل شانزدهم به دوره بلاش اول، نزاع وی با ایزتس و شکست دادن ارمنستان، شورش های متعدد علیه وی، شورش تراژان و پیشروی کوربولو اختصاص دارد.<sup>۱۹</sup>

فصل هفدهم نتایج تأسیس حکومت تیرداد در ارمنستان، صلح طولانی بین پارت و روم، مسکوت باقی ماندن تاریخ پارت ها در این برهه از تاریخ، روابط بین بلاش اول، با ویسپاسین، یورش آلان ها به آسیای صغیر غربی، مرگ بلاش اول، سیرت و اخلاق او، جلوس و سلطنت طولانی پاکور دوم، مرگ پاکور دوم و جلوس خسرو را دربرمی گیرد.<sup>۲۰</sup>

فصل هجدهم قسمت هایی چون سلطنت خسرو، طرح و نقشه فتوحات تراژان، پیشروی تراژان در سال ۱۱۵ میلادی، مرگ تراژان، جلوس هادرین، مذاکره خسرو با هادرین، فتوحات خسرو، مرگ خسرو و جلوس بلاش دوم را دربرمی گیرد.<sup>۲۱</sup>

فصل نوزدهم: سلطنت بلاش دوم، تهاجم آلان ها، روابط بین بلاش با آنتیوخوس، مرگ بلاش دوم، جلوس بلاش سوم، اردوکشی در سال ۱۶۲ میلادی، فرستادن وروس به شرق، جنگ سیکول و مرگ بلاش سوم را دربرمی گیرد.<sup>۲۲</sup>

فصل بیستم جلوس بلاش چهارم، اتحاد با نیگر، درگیری بین نیگر و سوروس، پیشروی به نواحی شرقی، پیشروی دوم، موفقیت های سوروس، شکستن درها ترا و نتایج کلی این جنگ را شامل می شود.<sup>۲۳</sup>

فصل بیست و یکم درگیری بین پسران بلاش چهارم، بلاش پنجم و اردوان، توسعه طلبی کاراکالا، آشتنگی اردوان، یورش کاراکالا، شکست ماکرینیوس توسط اردوان، شورش پارس به رهبری اردشیر، مرگ اردوان و سقوط امپراتوری پارت را دربرمی گیرد.<sup>۲۴</sup>

فصل بیست و دوم به بررسی آثار معماری و هنر شرقی پارت می پردازد.<sup>۲۵</sup> فصل بیست و سوم به آداب و رسوم پارت ها در مذهب و

در جنگ، سفارت خانه‌ها، مذاکراتشان با ملت‌های خارجی، دربار، زندگی خصوصی، توسعه و پیشرفت و به تحلیل رفتن سلیقه و معرفت و دانش اختصاص دارد.<sup>۲۶</sup>

ارزیابی کتاب

کتاب ششمین دولت بزرگ شرقی، جدای کتاب دیگر راولینسن که درباره دوره اشکانی تحت عنوان *The Story of Parthia* است. در خصوص مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، تمدنی و فرهنگی پارت نگاشته شده است. مؤلف در آن سعی کرده که تمامی آثار سیاسی و اجتماعی آن دولت را به وضوح به تصویر بکشد. این مبحث از اولویت خاصی برخوردار است. در مقایسه با کتاب مالکوم کالج، که موضوع آن بیشتر مسائل تمدنی و اجتماعی و معماری است و تنها اندکی از مسائل سیاسی در آن یافت می‌شود؛ در عوض موضوع این کتاب بیشتر مسائل سیاسی است و نویسنده به مسائل تمدنی نیز در کنار مسائل سیاسی توجه نموده است.

شیوه تاریخ‌نگاری راولینسن به صورت سلسله مراتب و سنوات و براساس جلوس پادشاهان اشکانی است. با توجه به کمبود منابع مربوط به تاریخ عصر اشکانی در ایران این کتاب می‌تواند به عنوان اثری ارزنده برای تاریخ دوره اشکانی و نیز استفاده دانشجویان محسوب گردد.

نویسنده کتاب در تألیفش از آثار نویسندگان قدیم چون پلوتارک، پلنی، استرابون، ایزیدور خاراگسی، یوستی، دیوکاسیوس، پولیب، آریان و هرودوت سود جسته است.

کتاب وی تنها یک روایت تاریخی صرف نیست بلکه او مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زبانی را در کنار هم قرار داده است.

او همچنین با دید تحلیلی و تعمقی به روایات متعدد نگریسته و در انتها به جمع‌بندی مطالب می‌پردازد. چنانکه پیرنیا دقیقاً همین شیوه تاریخ‌نگاری را در نوشتن کتاب تاریخ ایران باستان (در ۳ جلد) در پیش گرفته است.

آنچه را که راولینسن در این کتاب مطرح می‌کند با آنچه که در کتاب تاریخ پارت نوشته، از لحاظ سبک نگارشی به طور کلی متفاوت است. نویسنده در این کتاب، به جزئی‌ترین مسائل اشاره کرده و آنها را مورد بررسی قرار می‌دهد، در حالی که در کتاب تاریخ پارت - موضوعات به شکل کلی است و در فصول آن سنوات پادشاهان رعایت نشده است.

وی هر فصلی را به نام یکی از پادشاهان آغاز و تحولات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی که در این دوره اتفاق افتاده را به

تصویر می‌کشد. به عنوان نمونه در دوره مهرداد اول، مؤلف پس از پرداختن به تغییر و تحولات متعدد در مرزهای سیاسی این دوره، به معرفی همسایگان ایران در این زمان مثل امپراتوری روم، اقوام متعدد مثل سکاها، کشورهای متعدد چون دولت پونت، دولت یونانی باکتری، دولت سلوکی و روابط با آنها می‌پردازد و در کنار آن از ساختار حکومتی و نحوه حکومت ایالات و قوانین این دوره سخن می‌گوید.

پی‌نوشتها:

- 1) www.biography.com.
- 2) George rawlinson. The Seventh Greet oriental manarchy imperial organization for social services. 1976. P. 1-2
- 3) Ibid. p.1-2
- 4) George rawlinson The sixth Great oriental monarchy imperial . Organization for social sevice. 1976.P.1
- 5) Ibid. P.1
- 6) Ibid. P.15
- 7) Ibid. P.29
- 8) Ibid. P.52
- 9) Ibid. P.69
- 10) Ibid. P.84
- 11) Ibid. P.96
- 12) Ibid. P.111
- 13) Ibid. P.123
- 14) Ibid. P.150
- 15) Ibid. P.182
- 16) Ibid. P.197
- 17) Ibid. P.217
- 18) Ibid. P.249
- 19) Ibid. P.262
- 20) Ibid. P.287
- 21) Ibid. P.299
- 22) Ibid. P.319
- 23) Ibid. P.333
- 24) Ibid. P.348
- 25) Ibid. P.371
- 26) Ibid. P.398

راولینسن در تألیفش از آثار نویسندگان قدیم چون: پلوتارک، پلنی، استرابون، ایزیدور خاراگسی، یوستی، دیوکاسیوس، پولیب، آریان و هرودت سود جسته است